

**Afspraken bestuurlijk overleg wonen voor ouderen
Tussen Aedes, ActiZ, VNG, Taskforce Wonen en Zorg, ZN, ministerie BZK en VWS
8 april 2021**

Samenvatting

Wonen, in samenhang met zorg, in algemene zin en voor senioren in het bijzonder, is een van de meest urgente vraagstukken op dit moment. Die urgentie gaat nog sterk toenemen vanwege de demografische ontwikkeling tot in ieder geval 2050. Het aantal 75-plussers zal toenemen van 1,4 mln in 2020, naar 2,6 mln in 2040 en verder stijgen naar 2,9 mln in 2050. Dat stelt ons maatschappelijk voor een grote uitdaging. Om de opgave die hieruit voortvloeit op te pakken hebben ActiZ, Aedes, VNG, ZN en de ministeries van BZK en VWS de ambities gekwantificeerd en de organisatie beschreven die nodig worden geacht de grote opgave te realiseren. ZN, ActiZ, Aedes en de VNG hebben randvoorwaarden geformuleerd om de doelstellingen te behalen. Daarnaast is een werkagenda afgesproken met voorbereidende werkzaamheden waarmee het volgende kabinet voortvarend aan de slag kan met de opgave op het gebied van ouderenhuisvesting.

Doelstellingen

ActiZ, Aedes, VNG, ZN en de ministeries van BZK en VWS stellen tot doel dat er voor ouderen in 2026:

- 40.000 vrijkomende en nieuwe nultredenwoningen¹ komen d.m.v. goede afspraken en specifieke toewijzingsregels voor ouderen beschikbaar;
- 20.000 extra geclusterde woningen zijn, die aan ouderen worden toegewezen, waarvan 10.000 – 14.000 worden gebouwd door woningcorporaties;
- 25.000 extra verpleegzorgplekken zijn.

In de periode tot 2031 zullen deze aantallen verder toenemen tot:

- 110.000 extra nultredenwoning;
- 50.000 extra geclusterde woningen, waarvan 34.000 worden gebouwd door woningcorporaties;
- 50.000 verpleegzorgplekken.

Woonzorgvisie

Lokaal, in de gemeente of de regio, moet de opgave van zelfstandig wonen en verpleegzorg in beeld worden gebracht en moeten afspraken worden gemaakt hoe deze opgave wordt ingevuld. De partijen spreken hiertoe af dat

- Alle gemeenten medio 2021 een woonzorgvisie hebben;
- Eind 2021 deze visie is vertaald in concrete prestatieafspraken;
- BZK en VWS bekijken op welke wijze de doelstelling m.b.t. geclusterd wonen inzichtelijk gemaakt kan worden en of dit – in aanvulling op de opgave verpleegzorg - op zorgkantoorniveau mogelijk is.
- In 2022 de opgave door de gemeenten en de zorgkantoren in overleg met betrokken veldpartijen wordt verwerkt in uitvoeringsprogramma's.

Sturing en Monitoring

Om ervoor te zorgen dat de doelstellingen daadwerkelijk worden behaald is van belang dat deze kunnen worden gemonitord en dat zo nodig de betrokken partijen kunnen bijsturen. Hiertoe spreken de partijen het volgende af:

¹ Een nultredenwoning is een woning die zonder trappen van buitenaf bereikbaar is en waarbij de primaire ruimtes (de keuken, het sanitair, de woonkamer en minimaal één slaapkamer) zich op dezelfde woonlaag bevinden.

- Vanaf 2021 wordt de ontwikkeling met betrekking tot nulredenwoningen en geclusterde woningen via de monitor Ouderenhuisvesting (ABF) en monitor Geclusterd wonen (RIGO) gevolgd;
- Er wordt in 2021 onder regie van VWS, in nauw overleg met Actiz en ZN, een registratie opgezet om de geplande en gerealiseerde verpleegzorgcapaciteit te volgen;
- Gemeenten en zorgkantoor bekijken uiterlijk eind Q1 2022 in de regio of de geplande bouwopgaven in de gemeentelijke woonzorgvisies en prestatieafspraken optellen tot de geplande opgave.
- Er wordt voor 1 juli 2021 op landelijk niveau een stuurgroep opgericht om de acties uit deze werkagenda te volgen en zo nodig bij te sturen.

Randvoorwaarden

Om aan de doelstelling te kunnen voldoen hebben ZN, Actiz, Aedes en de VNG een aantal randvoorwaarden geformuleerd. De randvoorwaarden hebben betrekking op een drietal terreinen: financiën, locaties en personeel.

- Er dient een adequaat Wlz-budget beschikbaar te zijn voor zorgkantoren dat wordt bijgesteld op basis van demografische ontwikkeling. Het is gebruikelijk dat bij het vaststellen van de MLT-ruimte rekening wordt gehouden met de demografische ontwikkeling. De omvang van de extra zorgkosten is afhankelijk van de wijze waarop de 25.000 verpleegzorgplekken worden gerealiseerd (met verblijf in een instelling of meer als geclusterde woning). Indicatief gaat het hierbij om een bedrag van ca. € 2 mld..
- ZN heeft het voorstel gedaan om te komen tot een meerjarig financieel kader in de Wlz. Het ministerie van VWS zal voor 1 juni in kaart brengen wat de vormgeving kan zijn van een meerjarig kader in de Wlz en welke aspecten daarbij van belang zijn om invoering mogelijk te maken. Daarbij zal ook worden gezien of voldoende middelen beschikbaar zijn. Een volgend kabinet kan op basis van deze inventarisatie besluiten of invoering van een meerjarig kader in de Wlz kan worden gerealiseerd en wenselijk is.
- De partijen spreken de wens uit dat er meer sturing komt vanuit Rijk of provincie op de realisatie van de woonzorgopgave voor ouderen. De Ministeries van BZK en VWS zullen in 2021 aangeven in hoeverre de sturingsmogelijkheden van de Rijksoverheid verder kunnen worden aangevuld (bijvoorbeeld in de vorm van stimuleringsregelingen, zoals de stimuleringsregeling voor geclusterde woonvormen met ontmoetingsruimten, richting gemeenten zodat zij meer bouwgrond vrijmaken voor deze doelgroep, de regionale inzet van het Rijksvastgoedbedrijf, een aanwijzing door provincies of een kernbeslissing door het Rijk, wegnemen belemmeringen WFZ en CSZ). Een volgend kabinet kan op basis van deze inventarisatie invulling geven aan deze randvoorwaarde.

De beschikbaarheid van (zorg)personeel is een belangrijke randvoorwaarde bij de uitbreiding van de wooncapaciteit voor ouderen met een zorgbehoefte en zeker voor de extra verpleegzorgplekken.

1. Preambule: urgentie en gedeeld eigenaarschap

- Wonen, in samenhang met zorg, in algemene zin en voor senioren in het bijzonder, is een van de meest urgente vraagstukken op dit moment. Die urgentie gaat nog sterk toenemen vanwege de demografische ontwikkeling tot in ieder geval 2050. Het aantal 75-plussers zal toenemen van 1,4 mln in 2020, naar 2,6 mln in 2040 en verder stijgen naar 2,9 mln in 2050. Dat stelt ons maatschappelijk voor een grote uitdaging.
- Met het Programma Langer thuis en 'Thuis in het Verpleeghuis: Waardigheid en trots op elke locatie' is de afgelopen jaren gewerkt aan de opgave van wonen en zorg voor ouderen, zowel voor mensen die zelfstandig wonen als mensen die in een verpleeghuis wonen.
- Naast een stimuleringsregeling wonen en zorg voor de financiering van kleinschalige woonvormen voor bewonersinitiatieven en sociale ondernemers in 2019, werkt het Rijk nu aan een stimuleringsregeling die bijdraagt aan de financiering van ontmoetingsruimten in geclusterde woonvormen voor ouderen.
- ActiZ, Aedes, VNG en de ministeries van BZK en VWS hebben in 2019 de Taskforce Wonen en Zorg opgericht met de ambitie dat in elke gemeente een woonzorgvisie wordt opgesteld en dat de opgave die hierin staat beschreven als basis dient voor de prestatieafspraken over wonen en zorg.
- Op 16 december 2020 heeft Zorgverzekeraars Nederland (ZN) de opgave aan verpleegzorg in elke zorgkantorregio aan de minister van VWS aangeboden.
- De Taskforce en ZN verbinden beide opgaven aan elkaar en zijn hiertoe in 5 regio's een pilot gestart. Beide opgaven zijn tot op zekere hoogte communicerende vaten en partijen hebben elkaar nodig om de opgaven goed aan te kunnen pakken.
- Vanuit het maatschappelijke veld en de politiek wordt al jaren aangedrongen op verdergaande actie met betrekking tot de opgave voor ouderenhuisvesting. Zowel op het terrein van zelfstandig wonen als van verpleeghuiszorg.
- Ook is op 17 februari 2021 de brede Actieagenda Wonen uitgebracht die is opgesteld door 34 organisaties, die actief zijn op het brede werkveld van het wonen, bouwen en op het werkveld van zorg en ondersteuning. Met de Actieagenda Wonen willen deze organisaties graag in gesprek met het (volgende) kabinet.
- Met de voorliggende werkagenda voor de toekomst willen we de forse ambitie, de initiatieven en de gezamenlijke aanpak bevestigen. De ambitie wordt gekwantificeerd, de organisatie beschreven en randvoorwaarden worden geformuleerd die nodig worden geacht de grote opgave te realiseren.
- De realisatie van de opgave is mede afhankelijk van de invulling van de randvoorwaarden door een volgend kabinet. Met de afspraken in deze werkagenda wordt een volgend kabinet in positie gebracht hier beter geïnformeerd en sneller een besluit over te kunnen nemen.

VNG, ZN, Aedes, ActiZ en de ministeries van BZK en VWS (hierna: de partijen):

- Constateren dat het aantal ouderen in Nederland tot ca. 2040 fors stijgt en daarna nog verder stijgt (aantal 75-plussers in 2020: 1,4 mln.; 2040 2,6 mln., 2050 2,9 mln.), het aantal mantelzorgers afneemt en het aantal beschikbare zorgverleners onder druk staat. De vergrijzing is nu al gaande, maar komt vanaf 2025 echt op gang;
- Erkennen dat de vergrijzing de samenleving voor een hele grote uitdaging stelt ten aanzien van het realiseren van voldoende huisvesting waar ouderen goed kunnen wonen, voldoende voorzieningen hebben – inclusief de mogelijkheden om deze te bereiken - en zorg kunnen ontvangen;
- Zien dat ouderen het belangrijk vinden dicht bij bekenden en voorzieningen te wonen, en ook bij een verhuizing veelal in hun huidige woonomgeving blijven;
- Zien dat er in brede zin een grote schaarste is aan woningen voor allerlei doelgroepen;
- Erkennen dat bouwen voor ouderenhuisvesting/verpleegzorg (of andere specifieke doelgroepen) vaak niet de hoogste opbrengst oplevert voor de grond of voor de ontwikkelaar. Dat tegelijkertijd bouwen voor ouderen een deel van de oplossing van schaarste voor andere groepen kan zijn door het op gang komen van een verhuisketen en het vrijkomen van vaak relatief grote(re) woningen;
- Zien dat een deel van de opgave een transformatie-opgave is van bestaande bouw. Dat ook gekeken moet worden naar een betere benutting van de huidige voorraad, c.q. doorstroming naar geschikte woningen;
- Erkennen dat de huidige vraag naar geclusterde woonvormen, geschikte woningen en de wachtlijsten voor verpleegzorg, alsmede de verwachte toename van de vergrijzing vanaf 2025 nu al actie vragen. Zeker gezien de tijd die het kost om te bouwen moet dit nu al meegenomen worden in nieuwe woningbouwplannen die worden ontwikkeld;
- Erkennen dat zij ieder een verantwoordelijkheid hebben om meer plekken te realiseren waar ouderen kunnen wonen en zorg kunnen ontvangen, maar constateren tegelijkertijd dat iedere partij afzonderlijk deze uitdaging niet het hoofd kan bieden en zien dat ze deze verantwoordelijkheid samen aan moeten gaan;
- Constateren daarbij (grote) verschillen lokaal en regionaal en zijn daarom van mening dat het realiseren van voldoende huisvesting voor ouderen in combinatie met voldoende zorg en voorzieningen een lokale/regionale aanpak vraagt;
- Constateren dat het huidige instrumentarium onvoldoende handvatten en randvoorwaarden biedt om de opgave aan te kunnen en aanvullende afspraken en instrumenten nodig zijn om de opgave voor de langere termijn te kunnen realiseren. Vanwege de fase waarin het kabinet verkeert worden bijgaande afspraken en instrumenten voorbereid ter besluitvorming door een volgend kabinet;
- Willen dat alle ouderen zoveel mogelijk kunnen wonen op een voor hen passende plek, waar-ondersteuning en zorg beschikbaar is of beschikbaar kan worden gemaakt.
- Zijn daarom van mening dat een bredere maatschappelijke dialoog moet worden gevoerd over de toekomst van ouderenzorg waarin ook digitalisering, arbeidsmarkttekorten, de eigen verantwoordelijkheid van ouderen e.d. een plek krijgen.
- Stellen vast dat de opgave rond wonen met zorg voor ouderen eruit bestaat dat:

1. Mensen met fysieke en/of cognitieve beperkingen in een geschikte woning wonen;
2. Er voldoende geclusterde woon(zorg)vormen zijn;
3. Er voldoende plekken voor verpleegzorg zijn voor mensen met een intensieve zorgvraag.

2. Landelijke opgave wonen en zorg voor ouderen tot 2040 vertaald naar een concrete, meetbare doelstelling voor 2021-2025

Demografie

- De vergrijzing is gaande en komt vanaf 2025 echt op gang. Door de vergrijzing zijn er over twintig jaar naar schatting 1,6 miljoen 80+'ers; dat is twee keer zoveel als nu.²
- Van de huidige 75-plussers woont 92% procent zelfstandig, en zelfs twee derde van de 90-plussers woont nog zelfstandig.
- Het aantal beschikbare mantelzorgers neemt af. Waar nu een 85-plusser een beroep kan doen op vijftien relatief 'jonge' ouderen (50-75 jaar), zullen dat er in 2040 zijn nog maar zes zijn.
- Ruim 600 duizend 55-plushuishoudens (16%) ondervinden op dit moment een beperking bij alledaagse handelingen zoals de trap op- en aflopen, gaan zitten en opstaan uit bed. Onder 85-plushuishoudens is het percentage met een beperking 53%.
- Het aantal mensen met dementie stijgt van 280.000 in 2020 naar 520.000 in 2040 en 620.000 in 2050.³

Doelstellingen zelfstandig wonen en woonzorgcombinaties

Uit de monitor Ouderenhuisvesting blijkt dat 61.000 ouderen met een fysieke beperking, zoals moeite met traplopen, nu nog niet geschikt wonen.⁴ Om ervoor te zorgen dat dit aantal substantieel lager wordt, moeten meer (eventuele nieuwe) nultredenwoningen⁵ aan ouderen worden toegewezen en moeten er meer geclusterde woningen komen. Om vraag en aanbod voor wonen met zorg beter op elkaar te laten aansluiten moet het aantal *geclusterde ouderenwoningen* (gezamenlijke woonvormen met een ontmoetingsruimte) volgens ABF tussen 2019 en 2040 in Nederland met 82.500 toenemen.

TNO heeft berekend dat tot 2040 een behoefte wordt verwacht aan circa 110.000 extra plaatsen waar verpleegzorg kan worden geboden. Volgens TNO zal van de extra benodigde 110.000 verpleegzorgplaatsen maximaal 44.000 plaatsen kunnen worden ingevuld via geclusterde woningen als onderdeel van de eerder genoemde toename van het aantal geclusterde woningen. Afhankelijk van de zorgzwaarte van de mensen die in geclusterde woonvormen gaan wonen zal daarmee de opgave aan verpleeghuiscapaciteit lager zijn.⁶

Inzet voor de komende tien jaar

De partijen nemen de huisvestingsbehoefte die voortvloeit uit de demografische ontwikkeling en rapporten als uitgangspunt en formuleren daarom de volgende

² www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/51/prognose-19-miljoen-inwoners-in-2039

³ <https://www.alzheimer-nederland.nl/sites/default/files/directupload/factsheet-dementie-per-gemeente.pdf>

⁴ ABF, Monitor Ouderenhuisvesting, 2021.

⁵ Een nultredenwoning is een woning die zonder trappen van buitenaf bereikbaar is en waarbij de primaire ruimtes (de keuken, het sanitair, de woonkamer en minimaal één slaapkamer) zich op dezelfde woonlaag bevinden

⁶ TNO, *Prognose capaciteitsontwikkeling verpleeghuiszorg fase II*, 2020.

doelstellingen voor 2026 (5 jaar) en 2031 (10 jaar) met betrekking tot zelfstandig wonen voor ouderen:

Doelstelling zelfstandig wonen	2026 (5 jr)	2031 (10 jr)
Nultredenwoningen voor ouderen (toewijzing of nieuw)	40.000	110.000
Geclusterde woningen voor ouderen - Wv corporaties	20.000 10.000 – 14.000	50.000 34.000 ⁷

Met goede afspraken, maatregelen voor doorstroming van ouderen en specifieke toewijzingsregels kan ervoor gezorgd worden dat een substantieel deel van de vrijkomende en nieuw gebouwde levensloopbestendige/geschikte woningen naar ouderen gaan en het aantal ouderen dat ongeschikt woont lager wordt. Corporaties bouwen in totaal ruim voldoende nultredenwoningen (komende 5 jaar 65.000 – 75.000 en over 10 jaar 175.000), maar daarbij is niet afgesproken in hoeverre de woningen beschikbaar komen voor ouderen. Afhankelijkheden hiervoor zijn lokale (prestatie)afspraken en de vastgoedstrategie van de individuele corporaties. Woningcorporaties investeren daarnaast jaarlijks 40 miljoen in het levensloopbestendig maken van bestaande woningen om het mogelijk te maken dat mensen langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen. Het Rijk stimuleert de bouw van geclusterde woningen via de stimuleringsregeling Wonen en Zorg en de regeling voor de financiering van ontmoetingsruimten (in ontwikkeling).

Gemiddeld moeten de komende 10 jaar jaarlijks 5.000 geclusterde woningen voor ouderen gerealiseerd worden. Dit aantal is de komende 5 jaar lager dan de behoefte, omdat door de algemene krapte binnen de huidige plancapaciteit nog beperkt rekening is gehouden met de woonbehoefte van ouderen.

Doelstelling verpleegzorg komende 10 jaar

Voor verpleegzorg stellen de partijen de volgende doelstelling:

Doelstelling verpleegzorg	2026 (5 jr)	2031 (10 jr)
Toevoeging capaciteit Verpleegzorg	25.000	50.000

De komende 10 jaar moeten jaarlijks gemiddeld ruim 5.000 verpleegzorgplekken per jaar gerealiseerd worden. Deze opgave voor aanvullende intensieve verpleegzorgvraag wordt deels ingevuld met intramurale capaciteit en deels op een plek waar mensen zelfstandig wonen (thuis of in een geclusterde woning). In het geval dat mensen zelfstandig wonen wordt de indicatie verzilverd in de vorm van een Volledig Pakket Thuis, Modulair Pakket Thuis of een persoonsgebonden budget. De ambitie voor extra intramurale verpleegzorgcapaciteit is de komende 5 jaar concreet. Op 8 oktober 2020 heeft ZN een brief aan de Tweede Kamer gestuurd met daarin de ambitie om tot 2025 **25.000 aanvullende plekken** te realiseren, voor het grootste deel via verpleegzorgplekken met verblijf, maar ook middels plekken zonder verblijf of via geclusterde woonvormen. Uit een inventarisatie onder de leden van ActiZ⁸ blijkt dat er de komende 5 jaar plannen zijn voor in ongeveer 14.000

⁷ De actieagenda Wonen gaat uit van 3.500 geclusterde woningen per jaar en 50.000 in 15 jaar.

⁸ Actiz, *Capaciteitsontwikkeling verpleeghuiszorg 2020, 2020*

extra plekken voor verpleeghuiszorg met verblijf en 8.000 verpleegzorgplekken zonder verblijf.⁹ Partijen kijken met elkaar in de regio hoe in de klantwens kan worden voorzien en wat dan de beste verdeling is.

Om het aantal van 25.000 te realiseren is een aanvullende inzet is nodig. Het gaat hierbij om zowel extra plekken voor verpleegzorg met verblijf als zorg in een (geclusterde) woningen. Gezien de krapte aan geclusterde woningen de komende 5 jaar, wordt door lokale partijen de haalbaarheid verkend om bij de bouw van geclusterde woningen voorrang te geven aan ouderen die een zwaardere zorgvraag hebben.

Voor de langere termijn tot 2040 is een verdere groei van het aantal verpleegzorgplaatsen naar 110.000 noodzakelijk. De lange termijnplannen zijn met meer onzekerheden omgeven, waarbij realisatie mede afhankelijk is van de invulling van de randvoorwaarden door een volgend kabinet. Er moet daarnaast rekening worden gehouden met de algemene krapte op de woningmarkt die de komende 5 jaar nog het grootst zal zijn.

3. Decentrale aanpak: de verbinding van de woonzorgvisies van gemeenten met de regioplannen van zorgkantoren

We maken met elkaar de volgende afspraken:

Gemeentelijke woonzorgvisies, prestatieafspraken en uitvoeringsagenda van gemeenten

- We werken aan lokale coalitievorming en het verder benadrukken van de urgentie opdat medio 2021 alle gemeenten een woonzorgvisie hebben opgesteld en eind 2021 deze visie is vertaald in concrete prestatieafspraken. De focus van deze afspraken ligt op samenwerking en planvorming op wonen, welzijn en zorg, tenminste voor kwetsbare ouderen in samenhang met andere kwetsbare doelgroepen met een woonzorgbehoefte. We stimuleren daarbij de verbinding tussen gemeenten en zorgkantoren ten aanzien van de invulling van de regionale opgave voor extra verpleegzorgcapaciteit.
- In alle woonzorgvisies wordt aandacht besteed aan de (ver)bouw van nultredenwoningen en geclusterde woningen voor ouderen; ook wordt expliciet aangegeven hoe de vraag naar verpleegzorgcapaciteit wordt opgepakt en een meerjarenplanning vastgesteld voor ten minste 5 jaar.
- De prestatieafspraken worden uitgewerkt in een concreet uitvoeringsprogramma waarin ook is vastgesteld wat de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partners zijn. In de uitvoering worden ook private partners betrokken en prestatieafspraken gemaakt over de opgaven voor diverse doelgroepen voor de woonzorgdoelen. In het uitvoeringsprogramma komt daarbij onder meer tot uitdrukking wie waar gaat (ver)bouwen, zowel met betrekking tot geclusterde woningen als intramurale verpleegzorg.
- Gemeenten zijn de regisseur in de totstandkoming van de woonzorgvisie en de prestatieafspraken. Woningcorporaties en zorgorganisaties leveren een actieve bijdrage aan de totstandkoming van de woonzorgvisie door relevante informatie aan te reiken en mee te denken over wenselijkheid en haalbaarheid van te

⁹ ActiZ heeft begin 2020 onderzoek gedaan naar de (te verwachte) capaciteitsontwikkeling voor verpleeghuiszorg. 163 ActiZ leden hebben deze vragenlijst ingevuld. Met 42% van het ledenbestand van ActiZ, is hiermee een landelijk beeld beschikbaar over de capaciteitsontwikkeling voor verpleeghuizen. Zowel de capaciteitsontwikkeling voor zorg met verblijf, als zonder verblijf is in dit onderzoek meegenomen.

maken keuzes. Ouderenorganisaties worden betrokken bij de totstandkoming van de woonzorgvisies, de prestatieafspraken en het uitvoeringsprogramma.

- Er worden – met draagvlak van de uitvoerende, lokale en regionale partijen - handreikingen uitgewerkt die partijen kunnen gebruiken om te komen tot woonzorgvisies en prestatieafspraken.

Zorgkantoren: regionale allianties en inkoop

- Zorgkantoren maken – op het moment dat een volgend kabinet nadere invulling aan de randvoorwaarden heeft gegeven - meerjarige afspraken met zorgorganisaties over het opbouwen van de capaciteit en steeds meer afspraken in de regio om groei van de vraag te kunnen opvangen. Hierdoor ontstaan er meer mogelijkheden voor zorgorganisaties om meerjarig te investeren in de ontwikkeling van aanbod om aan de vraag te voldoen.

Snelle start

- Ten behoeve van het doel van 25.000 aanvullende plekken voor verpleegzorg in 2026 worden zo snel mogelijk afspraken gemaakt voor de ontwikkeling van zorgcapaciteit tussen zorgkantoren en zorgaanbieders in het verlengde van de initiatieven die al door ActiZ-leden worden ontplooid.
- Hiertoe wordt gestart bij die regio's waar gemeenten al in meerderheid woonzorgvisies hebben en waar die woonzorgvisies al hebben geleid tot concrete invulling van de randvoorwaarden die nodig zijn: grond, vergunningen en maatschappelijk draagvlak.
- Met dat doel voor ogen zorgt de Taskforce Wonen en Zorg in juni 2021 voor een overzicht van regio's waar veel gemeenten in een zorgkantoorregio een woonzorgvisie hebben opgesteld en/of prestatieafspraken m.b.t. wonen en zorg hebben afgesloten, en waar zorgkantoren op regionaal niveau kunnen aansluiten.

4. Sturing en monitoring

Sturing op realisatie

- De prioriteit voor de korte termijn zit op de realisatie van woonzorgvisies in alle Nederlandse gemeenten. Daarmee leggen de gemeenten in samenspraak met in elk geval woningcorporaties, zorgorganisaties en waar mogelijk ook al met het zorgkantoor, een basis voor de wijze waarop de woonzorgopgave voor ouderen in de komende jaren wordt opgepakt.
- De Taskforce Wonen en Zorg maakt zich er hard voor om het belang van agendering en actie onder de aandacht van bestuurders te brengen. Met de inzet van het brede netwerk van ambassadeurs (bestaande uit bestuurders van gemeenten, woningcorporaties, zorgorganisaties en zorgkantoor) ontstaat een fijnmazig beeld hoe ver gemeenten – als regisseur in dit dossier – zijn. Met behulp van verschillende ondersteuningsinstrumenten (o.a. delen goede voorbeelden en handreikingen, inzet Ondersteuningsteam Wonen en Zorg, kennis- en leerprogramma Platform31) draagt de Taskforce ertoe bij dat de opgave overal in beeld wordt gebracht en vertaald wordt in concrete prestatieafspraken.
- Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van VNG, ActiZ, Aedes en ZN om hun leden aan te spreken opdat de woonzorgvisies, prestatieafspraken, inkoopbeleid en regionale afspraken lokaal/regionaal tot stand worden gebracht.

- Vanuit ZN is eind 2020 al een belangrijke stap gezet door de presentatie van de 31 regionale plannen voor de uitbreiding van de verpleegzorgcapaciteit in de komende vijf jaar. De regionale plannen van de zorgkantoren worden het komende jaar verbonden met de woonzorgvisies van de gemeenten uitmondend in (gemeentelijke) prestatieafspraken en de realisatie van inkoopbeleid van de zorgkantoren.

In het verlengde daarvan maken zorgkantoren in het kader van de Wlz contractafspraken met de zorgaanbieders over uitbreiding van de verpleegzorgcapaciteit. Met de presentatie van de regioplannen geven de zorgkantoren (Wlz-uitvoerders) invulling aan hun Wlz-zorgplicht; zij willen zich ook jaarlijks verantwoorden over de bereikte resultaten. De Nza houdt toezicht op de activiteiten van de zorgkantoren en brengt ook jaarlijks verslag uit over hun bevindingen. De Nza kan zo nodig aanwijzingen geven met betrekking tot het bijsturen van de activiteiten.

Regionale toets op aansluiting woonzorgvisies en prestatieafspraken op vraag en benodigd aanbod

- BZK en VWS bekijken op welke wijze de doelstelling m.b.t. geclusterd wonen inzichtelijk gemaakt kan worden en of dit op zorgkantoorniveau mogelijk is. Tegenover deze doelstelling en die voor verpleegzorg staan de plannen die door gemeenten zijn opgenomen in woonzorgvisies en prestatieafspraken.
- Gemeenten en zorgkantoor bekijken uiterlijk eind Q1 2022 in de regio of de geplande bouwopgaven in de gemeentelijke woonzorgvisies en prestatieafspraken i.c.m. de realisatie van inkoopbeleid van de zorgkantoren optelt tot de geplande opgave.
- Gemeenten en zorgkantoor bespreken met elkaar in de regio welke aanvullende actie mogelijk is en betrekken zo nodig hierbij ook de andere partijen.

Landelijke stuurgroep

- Er wordt verbinding gelegd tussen de opgave op landelijk en regionaal niveau. Als geconstateerd wordt dat in regio's plannen niet optellen tot de doelstellingen, dan wel als hier geen zicht op komt, is dit onderwerp van gesprek op landelijk niveau.
- Op landelijk niveau bespreken partijen de geplande en gerealiseerde plannen m.b.t. nultredenwoningen, geclusterde woningen en verpleegzorg, knelpunten die daarbij naar boven komen en welke acties met elkaar genomen moeten worden. Hiertoe wordt zo nodig een nieuwe overlegstructuur ingericht.

Sturing vanuit Rijk / Provincie

- Binnen het huidige stelsel worden partners vooral op elkaars verantwoordelijkheden aangesproken, maar ontbreekt de mogelijkheid van sturing met doorzettingsmacht vanuit Rijk of provincie.
- De partijen spreken de wens uit dat er meer sturing komt vanuit Rijk of provincie op de realisatie van de woonzorgopgave.
- De minister van BZK zet zich met gemeenten en provincies in op het versterken van de regie op de realisatie van de brede woningbouwopgave, inclusief de bouw van de juiste woningen in relatie tot betaalbaarheid en aandachtsgroepen w.o. ouderen. De minister van BZK verkent met provincies en gemeenten welke afspraken ten aanzien van doelen voor woningbouw, inclusief aandachtsgroepen w.o. ouderen mogelijk zijn. De mogelijkheden qua regionale afspraken zijn mede afhankelijk van ambities, instrumenten en middelen die in een volgend

regeerakkoord beschikbaar komen voor woningbouw en de huisvesting van aandachtsgroepen w.o. ouderen.

- Mede afhankelijk van de ontwikkeling het komende half jaar kan een volgend kabinet ervoor kiezen om een versnelling van de totstandkoming van woonzorgvisies, prestatieafspraken en uitvoeringsprogramma's te realiseren door gemeenten via een doeluitkering financieel te ondersteunen. Een andere mogelijkheid is om de totstandkoming van woonzorgvisies en het opstellen van prestatieafspraken over wonen, welzijn, zorg en leefbaarheid met medetekening van zorgorganisaties en zorgkantoren via wetgeving te formaliseren en deze verplichting in de Woningwet op te nemen.

Monitoring:

Het is van belang dat via monitoring zicht bestaat op de (geplande) realisatie van de doelstellingen die zijn geformuleerd voor het uitbreiden van de verschillende woonzorgarrangementen (woonzorgvisies en prestatieafspraken, geclusterde woningen en extra eenheden voor wonen met verpleegzorg). Dit zal als volgt worden gemonitord:

1. Woonzorgvisies en prestatieafspraken

Met de aanwezigheid van de woonzorgvisies en de prestatieafspraken wordt de basis gelegd voor uitvoering in de komende jaren. De Taskforce Wonen en Zorg houdt de ontwikkeling van het aantal woonzorgvisies en prestatieafspraken bij.

2. Doelstellingen

- a. Nultredenwoningen: ABF: in het verlengde van Monitor Ouderenhuisvesting;
- b. Geclusterde woningen: Monitor geclusterde woonvormen RIGO;
- c. Verpleegzorg: Data nog niet beschikbaar; ontwikkeling nieuwe monitor.

VWS en BZK coördineren de monitoring van de doelstellingen. VWS en BZK werken in 2021 aparte registratie uit voor monitoring van wooneenheden voor ouderen met een verpleegzorgbehoefte. Hierbij wordt bekeken of daarbij ook inzicht kan worden geboden in geplande en nieuw gerealiseerde verpleegzorgcapaciteit. Deze registratie zal in nauw overleg met ZN en ActiZ worden ontwikkeld. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van nieuw te verzamelen informatie van zorgaanbieders. Aandachtspunt daarbij is het voorkomen van onnodige administratieve lasten voor zorgaanbieders. Er zal voor zover mogelijk worden aangesloten bij reeds beschikbare databronnen.

Zo mogelijk wordt aangesloten bij de Nationale Woningbouwmonitor zoals in de Actieagenda Wonen staat verwoord.

5. Betrokkenheid van ouderen bij de decentrale aanpak

De Tweede Kamer heeft verzocht bij motie van het Lid Van den Berge (Kamerstuknummer 31765-532) om bij het maken van de bestuurlijke afspraken te bewerkstelligen dat ook vertegenwoordigers van ouderen lokaal worden betrokken bij de uitwerking van de opgave.

- Partijen zijn het eens met het uitgangspunt dat (de wensen en ervaringen van) ouderen een passende rol moeten hebben bij de uitwerking van de afspraken op lokaal niveau.

- Partijen zien daarbij vooral een rol weggelegd voor bestaande structuren, zoals de Wmo-raden, de cliëntenraden en seniorenorganisaties.
- VNG, ZN, ActiZ en Aedes brengen het belang van het betrekken van ouderen bij de realisatie van voldoende woonzorgvormen en verpleegzorgplekken bij hun leden onder de aandacht.
- Op landelijk niveau worden koepels van cliëntorganisaties en ouderenbonden geïnformeerd over de bestuurlijke afspraken opdat zij ook hun leden kunnen informeren en ondersteunen bij hun lokale rol.

6. Afspraken over randvoorwaarden en een agenda voor de toekomst

Door ZN, Actiz, Aedes en de VNG is een aantal randvoorwaarden geformuleerd dat moet zijn ingevuld om de doelstellingen te kunnen realiseren. De randvoorwaarden hebben betrekking op een drietal terreinen:

- Financiën
 - Budget
 - Zekerheden Financiering /Prikkels
 - Monitoring
- Locaties / sturing op realisatie
- Personeel

Doel is om in het bestuurlijk overleg te besluiten om een aantal randvoorwaarden verder uit te werken in een gezamenlijke werkagenda met het oog op besluitvorming door het (volgende) kabinet.

Ad a Financiën

- Voldoende budget

Als randvoorwaarde voor de uitbreiding van de verpleegzorgcapaciteit is een adequaat Wlz-budget nodig voor zorgkantoren gegeven de demografische ontwikkeling. Tevens wordt gevraagd om mogelijkheden voor zorgkantoren om zorgaanbieders financiële zekerheden te bieden voor een periode van 4-5 jaar met stabiele zorgvergoedingen (inclusief NHC).

Daarbij is de wijze waarop de extra verpleegzorgplekken worden ingevuld van invloed op de benodigde financiële middelen.

Indien deze plekken volledig worden ingevuld met intramurale verpleegzorg gaat het om een toename van de zorgkosten met ca. € 2,5 mld.

Indien de huidige verdeling wordt aangehouden (82% intramuraal en 18% zonder verblijf) om € 2,3 mld. Indien zou worden ingezet op uitbreiding van de plekken zonder verblijf (bijv. 60% intramuraal en 40% zonder verblijf) bedragen de extra zorgkosten € 2,1 mld. De verwachte totale zorguitgaven inclusief uitbreiding zijn voorzien in het uitgavenbeeld van de Wlz inclusief groeiruinimte voor 2026.

Actie:

Voor de nieuwe regeerperiode zullen de nieuwe kaders worden vastgesteld. De demografische ontwikkeling wordt meegenomen bij het vaststellen van de nieuwe kaders.

Het ministerie van VWS onderschrijft de wens om te komen tot robuuste meerjarige kaders.

Het ministerie van VWS zal voor 1 juni in kaart brengen wat de vormgeving kan zijn van een meerjarig kader in de Wlz en welke aspecten daarbij van belang zijn om invoering mogelijk te maken.

- Zekerheden / prikkels
Er wordt geconstateerd dat er belemmeringen zijn voor zorgkantoren, zorgaanbieders, woningcorporaties en investeerders om te investeren in woonzorgconcepten voor ouderen. Naast belemmeringen met betrekking tot arbeidsmarkt, het keuzevraagstuk (naast ouderen zijn er ook andere doelgroepen die vragen om passende woningen) en beschikbaarheid van grond liggen deze ook op financieel terrein. Het gaat daarbij niet alleen om waarborgen en garantstellingen, maar ook om kennisuitbreiding bij zorgaanbieders zodat zij kunnen komen tot een goede businesscase. Daarnaast is er behoefte aan meer ruimte om te experimenteren.

Actie:

- Het Ministerie van VWS zal in 2021 in kaart brengen welke belemmeringen er zijn bij het gebruik van het Waarborgfonds Zorginstellingen (WFZ) en op welke wijze deze knelpunten kunnen worden weggenomen.
- Het Ministerie van VWS zal in 2021 onderzoek doen of het college Sanering Zorginstellingen (CSZ) belemmerend is bij de planvorming en hoe deze mogelijke belemmering is te beperken.
- Het Ministerie van BZK zal in aanloop naar een nieuw regeerakkoord de toekomstige positionering van de verhuurdersheffing bezien.
- De Ministeries van VWS en BZK zullen in 2021 verkennen of (en zo ja welke) noodzaak en mogelijkheden er zijn met betrekking tot garantiestelling door de Rijksoverheid bij investeringen van zorgaanbieders en zorgkantoren in aanvulling op de mogelijkheden die het Waarborgfonds Zorg biedt. Hierbij dient wel bedacht te worden dat dit waarschijnlijk wetswijziging vergt hetgeen geruime tijd in beslag zal nemen.
- Om het kennisniveau van partijen te vergroten zal het Ministerie van VWS verkennen welke kennisbehoefte met betrekking tot investeren in vastgoed er leeft en welk aanbod hierop gerealiseerd kan worden. Het Ministerie van VWS zal bovendien met deskundigen uit het veld verkennen of het mogelijk is te komen tot gestandaardiseerde investeringsconcepten, waarbij ook aandacht kan worden besteed aan de flexibilisering van herbestemming.
- De ministeries van VWS en BZK zullen met Actiz, Aedes, VNG en ZN kijken naar mogelijkheden om eenvoudiger te maken om initiatieven tot stand te laten komen, waarbij initiatieven vanuit verschillende bronnen en wetten tot moet worden gefinancierd.

Ad b. Locaties / sturing op realisatie

De vraag of er voldoende locaties voor ouderenhuisvesting / verpleegzorg beschikbaar kunnen worden gesteld is onderdeel van de bredere vraag in hoeverre de rijksoverheid een meer sturende rol kan spelen bij het vraagstuk van de woningbouwopgave.

Actie:

De Ministeries van BZK en VWS zullen in 2021 aangeven welke sturingsmogelijkheden er momenteel zijn voor de Rijksoverheid en in hoeverre deze sturingsmogelijkheden verder kunnen worden ingevuld (bijvoorbeeld in de vorm van stimuleringsregelingen, zoals de stimuleringsregeling voor geclusterde woonvormen met ontmoetingsruimten, richting gemeenten zodat zij meer bouwgrond vrijmaken voor deze doelgroep, de regionale inzet van het Rijksvastgoedbedrijf, een aanwijzing door provincies of een kernbeslissing door het Rijk). Daarbij dient ook rekening te worden gehouden met de bevoegdheden van gemeenten en andere partijen zoals woningcorporaties. Hiermee wordt ook

invulling gegeven aan de motie Bergkamp (TK 2020/21, 31765 nr. 527): De Kamer "verzoekt de regering, voorts in kaart te brengen welk instrumentarium met doorzettingsmacht voor het Rijk ten behoeve van de bouw van seniorenwoningen en verpleeghuizen beschikbaar is of ontwikkeld zou moeten worden".

Ad c. Personeel

Het is van belang dat bij de vergroting van de capaciteit aan verpleegzorg, het arbeidsmarktvragestuk wordt betrokken. Het brede arbeidsmarktvragestuk van de zorg is belegd in het actieprogramma "Werken in de zorg" aangevuld met de arbeidsmarktmaatregelen genoemd in het programma "Thuis in het verpleeghuis". Een belangrijke randvoorwaarde voor het succesvol kunnen uitbreiden van capaciteit is dat de inspanningen op het terrein van arbeidsmarkt de komende jaren worden gecontinueerd en waar mogelijk geïntensiveerd.

Actie:

Op basis van de verschillende monitorinstrumenten wordt periodiek de ontwikkeling van het aantal wooneenheden voor ouderen in beeld gebracht. Naast deze capaciteitsindicatoren zal periodiek de monitor van het aantal werkenden in de (ouderen) zorg worden gepresenteerd, zodat kan worden geconstateerd of beide indicatoren nog met elkaar in evenwicht zijn en de plancapaciteit in lijn is met de beschikbare arbeidsmarktcapaciteit en de zorgbehoefte. Gezien de regionale verschillen is het van belang dat er een regionale afstemming plaatsvindt.